שער הפסוקים — פרשת בא

סימן יו"ד:

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה וגו':

(מזולתו) הנה פרעה לא היה מכיר בשם ההוי"ה, והיה ח"ו כופר בשם זה, וכמש"ה (שמות ה' ב') לא ידעתי את ה'. האמנם היה מכיר בשם אלהים, וכמש"ה (שם ה' ט"ו) אצבע אלהים היא. וכמו שנתבאר אצלינו טעם זה, כי פרעה היה יונק מבחי' העורף של זעיר, אשר שם בחי' ג' מוחין דקטנות, הנקרא, שר הטבחים, ושר המשקים, ושר האופים. ושלשתם הם שמות של אלהים. ולסבה שלא היה יונק מן המוחין דגדלות שהם הויו"ת, כי בבואם מתבטלים הקליפות, לכן לא היה מכירם:

והנה כאשר ע"י המכות הבאות עליו הודה, לא רצה להודות אלא בבחינת ההוי"ה של דין, וכמש"ה (שם ט' כ"ז) חטאתי הפעם 'יהוה 'הצדיק 'ואני, ר"ת היה"ו, ה' על י, ה' על ו, שהוי"ה זו היא נוקבא דין כנודע, דין גובר על רחמים. גם רמז, שע"י מדת הדין, הכה אותם:

והשי"ת רצה להכניע לבו, ולבטל מציאותו, כדי שלא יתאחז שם, ויצאו ישראל מתחת ידו, ולכן לא הספיקה הודאה זו שהודה בשם הוי"ה בבחי' הדינים, ולזה אמר הכתוב, למען שתי אותותי אלה, פי' אותות י' אלה בקרבו, והיא הוי"ה במילואה, שיש בה עשר אותיות, כי רצה הקב"ה למלאת זאת ההוי"ה, אשר בה הודה פרעה, ולשים בקרב אותה ההוי"ה, בחי' המלוי, ותושלם בעשר אותיות, וזהו אותותי, אותות י'. וכבר ידעת כי אחיזת פרעה, היא מן האלהים דמוחין דקטנות, וכשנכנסו ההויו"ת בתוך האלהי"ם, אז מתבטלים, וזהו בקרבו של פרעה ממש:

ונחזור אל הענין, כי היה רוצה השי"ת להכותם, בכח מלוי ההויו"ת מכאן ואילך. והנה המכות העתידות לבא עדיין, היו, ארבה, חשך, מכת בכורות, וקריעת ים סוף, אשר אז נטבעו בו המצריים. וכנגדם ד' בחי' מלויי ההויו"ת, ממטה למעלה. כי הנה הארבה נמשך, ע"י מלוי הוי"ה דההי"ן, העולה ב"ן. והחשך, מהוי"ה דמ"ה דאלפי"ן. ומכת בכורות, מהוי"ה דס"ג. וקריעת ים סוף, ממלוי הוי"ה דע"ב דיודי"ן:

וזה ביאורם, הנה אם תצייר כל אות ה' בג' ווי"ן כזה, ה יהיה שם ב"ן הנזכר, בגי' ק"ד. והנה ב"פ ק"ד, בגימטריא יצחק, והוא בגימטריא ארב"ה. וז"ס וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק. והוא בגימטריא קדק"ד, שהם ב' הויו"ת של ב"ן דההי"ן, בהיות כל ציוריו בווי"ן כנזכר:

הגהה א"ש, נלע"ד, שנפל טעות בלשון בודאי, שאינו ק"ד אלא ק"ב, ודרוש זה נכתב בש"ב שער מאמרי רשב"י במאמר קו המדה, דאינון י"ז ווי"ן, כמנין ק"ב, וד' אותיות ההוי"ה הרי קו, וזה ציורה יוד הה וו הה. ואולי הלשון כך הוא, יהיה שם ב"ן הנזכר בגימטריא ק"ב, וב"פ ב"ן הרי ק"ד, ושני השמות עצמם הרי ק"ו (א"א ובמ"ש בשער הכונות בדרוש ט"ו ווי"ן של אמת ויציב אתי שפיר, דב"ש ד' י"ד ע"א שאלה מ"ב) (א"ה ועיין עוד בשער רוה"ק יחוד ו' דף נ"א סע"א, ודף ע"ה ע"א יחוד כ'):

וז"ס (בראשית מ"ט) ולקדקד נזיר אחיו, האמור ביוסף שהיה בן זקונים. והענין הוא, כי האלהים דקטנות שבמוחין, כשבאים אח"כ אותם המוחין דגדלות דבחי' הויו"ת, אז יורדים האלהים הנזכר, אל הגרון. והנה הם ג' אלהי"ם, ויש בהם ט"ו אותיות, כמנין י"ה, כמבואר אצלינו. ואלו יורדים אח"כ עד היסוד עצמו, שהוא בחי' יוסף, ושם נעשים ה"פ ב"ן, כמנין יוסף. ולא נמצא עוד תשלום מאמר זה. (ע"כ מזולתו):

ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ת"ל וגו':

(מזולתו) הנה ת"ל שנים הנזכר בפסוק, הם כנגד ה' שמות אלהים, שעולים בגימטריא ת"ל. וסודם הוא מש"ה (שיר ד' ד') בנו"י לתלפיו"ת. וע"כ תמצא בפרשה קטנה, של (שמות ב' כ"ג) ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים, נזכרים שם ה"פ אלהים, והם אלו, ותעל שועתם אל האלהים. וישמע אלהים את נאקתם. ויזכור אלהים את בריתו. וירא אלהים את בני ישראל. וידע אלהים. ואז באה הגאולה, כנסמך (שם ז' י"ו) ומשה היה רועה. וז"ס והנה לא שמעת עד כ"ה, פי' עד כ"ה אותיות, שבה' שמות אלהים, ואותיות מצרים הם מצ"ר י"ם. לא נמצא יותר (ע"כ מזולתו):

קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל וגו':

יש לתמוה מאוד בפרשה זו, כי הנה השי"ת ציווהו, קדש לי כל בכור, ומרע"ה הניח מלצות את ישראל על מצוה זו בזאת הפרשה, וציום מצוה אחרת, כמש"ה ויאמר משה אל העם זכור את היום אשר יצאתם ממצרים וכו'. ואח"כ חזר בפרשת והיה כי יביאך, וצווים והעברת כל פטר רחם וכו'. אבל הענין הוא, כמו שנתבאר לעיל בפסוק ויקם מלך חדש, כי הערב רב הם ניצוצות נשמות השחתת זרע אדם הראשון, באותם ק"ל שנה, ולא היו נתקנים עדיין, ולהיותם מבחי' הדעת שביסוד דאבא, שהוא משה ע"ה, השתדל מאד לתקן אותם, ולהוציאם ממצרים, כנזכר שם באורך, והנה השי"ת צוהו, קדש לי כל בכר בבני ישראל, להיות גם הם מבחי' הדעת העליון, הנקרא בכור, ושם מגיע פגם חטא של השחתת הזרע כנודע. ולכן בני ישראל שהיו מתוקנים כבר מעון הזה, קדש לי כל בכור שלהם, אבל לא בכורות הערב רב, שעדיין אינם נתקנים, ואינם ראויים למצוה זאת:

ומרע"ה ראה, והנה אם עתה שהוא התחלת נתינתו יתברך לישראל את המצות, וזו ראשונה מכלם, אחר מצות פסח וחג המצות, אם היה תיכף אומר להם מצוה זאת, ויהיו הערב רב שומעים קדש לי כל בכור בבני ישראל, ולא בערב רב, היו פורקים עול, וחוזרים לסורם. ובפרט, כי עדיין לא יצאו ישראל ממצרים, כי הרי כתיב (שמות י"ג י"ז) ולא נחם אלהים וגו', כי קרוב הוא, כי אמר אלהים פן ינחם העם, שהם הערב רב, ושבו מצרימה, ומכ"ש עתה שעדיין היו בבתיהם, וכמו שמצינו שבראותם עמוד הענן נוסע לפני ישראל, ולא לפני הערב רב, אמרו (שם ל"ב א') קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו, כנזכר בזוה"ק. ולכן בהיות רצון מרע"ה להכניסם תחת כנפי השכינה, ולא יבעטו ח"ו בהקב"ה, לכן התחיל להם במצות זכור את היום הזה אשר יצאתם מארץ מצרים, והיא מצוה כוללת לישראל ולהם, ולכן כתיב ויאמר משה אל העם, שהם הערב רב, ולכן אמר בלשון רבים, אשר יצאתם היום, היום אתם יוצאים. אמנם אמר מבית עבדים, כלומר יצאתם ממצרים הנקרא בית עבדים, ע"ש ישראל שנשתעבדו שם, אבל אתם לא נשתעבדתם שם, ולכן לא אמר הכתוב מהיות עבדים, אלא מבית עבדים:

הגהה א"ש, גם עמ"ש חז"ל, שהמצריים נקראים עבדים, להיותם בני חם, הנקרא עבד, ואתי שפיר, כנלע"ד:

גם רמז באמרו כי בחזק יד וכו', כי כל צורך חוזק יד לא היה בעבור ישראל, אלא בעבורם, וכמש"ה (שם ט' י"ז) ולמען ספר שמי בכל הארץ. ולולי חזק ידו יתברך, לא היה מניחם פרעה לצאת. אבל לישראל לבדם, לא היה מקפיד פרעה כ"כ, ולא היה צריך ליד חזקה ההוא. וזש"ה, כי בחזק יד הוציא ה' אתכם, ולא אמר את ישראל, וכיון שהוא כן, ולא יאכל חמץ, לא אתם ולא בני ישראל:

והנה עי"כ, נתאמת בלב הערב רב, שהקב"ה אוהב אותם, ואחר שפייסם בדברים אלו, אז התחיל להתנצל להם על העתיד, והוא מצות הבכור כנז"ל. וז"ש, היום אתם יוצאים בחדש האביב, והוא הקדמה על העתיד, כלומר הרי נתתי לכם ולישראל מצוה אחת, ששניכם שוים בה לסיבה הנז"ל. ועתה אני רוצה לצוות לישראל מצוה פרטיית, שאין לכם חלק בה, ולא מחוסר רב אהבתו יתברך אתכם, כי הרי במצוה ראשונה השוה אתכם כנזכר. רק הטעם הוא, לפי שאין עליכם חיוב מצוה זאת, מן הטעם שנבאר, והוא, כי הרי אתם הערב רב יוצאים היום, ולא בחצות לילה כדרך ישראל שיצאו בחצות הלילה, כמש"ה (שם י"ב ל') ויקם פרעה לילה, בעבור מכת בכורות המצריים, וכנגד זה נתחייבו ישראל להקדיש בכוריהם, שגרמו להם יציאתם בלילה, בעת מכת בכורות. אבל אתם יוצאים היום, ולא בלילה, אתם פטורים ממצוה זו שנאמר עתה אח"כ. ואחר שפייסם בדברים, אז החזיר פניו כנגד ישראל, ודבר עמהם בלשון יחיד, כי ישראל גוי אחד הם בארץ. וז"ש, כי יביאך, בלשון יחיד נאמרה כל זו הפרשה:

ואמר להם, הנה כבר צויתי לערב רב על מצות חמץ, ועתה אני מצוה גם אתכם על המצוה הזאת ג"כ. והסיבה שלא דברתי עמהם ועמכם ביחד הוא, לפי שאין הטעמים שוים בשניכם, כי טעם שלהם הוא כנ"ל, כי בחוזק יד. אבל הטעם שלכם הוא בלשון אחר, והגדת לבנך וגו', בעבור זה עשה ה' לי, ולא לע"ר, כי הם לא היו משועבדים כמוני, ולכן בי תלוי יציאת מצרים, כמש"ה בצאתי ממצרים. ואחר אשר השווה לשניהם במצוה זאת, ונתפייסו כלם, אז אמר המצוה של קדש לי כל בכור וגו', לישראל לבדם בלשון יחיד. והיה כי יביאך, והעברת כל פטר רחם, ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו וגו'. וטעם זה לא שייך אלא בכם, היוצאים בחצות לילה, בעת הריגת בכורי מצרים, משא"כ בערב רב שיצאו אח"כ ביום כנז"ל:

והנה טעם למה נתן מצות אכילת מצה גם לערב רב, מה שלא עשה כן במצות הבכור, הטעם הוא במה שהודעתיך, בפסוק ויקם מלך חדש, כי הערב רב הם בסוד דעת העליון שבבינה, ובחי' המצה שמורה היא במלכות של הבינה, והיא הנקרא ד' רבתי דאחד כנודע. והנה גם שם דעתן של נשים קלה, בגימטריא קל"ה כמנין מצה, ולכן נצטוו גם הם במצות המצה: